

บทที่ 2

การเอาเปรียบสาธารณะในบางลักษณะ

ในชีวิตของคนเรามีหลายสิ่งที่เราสามารถสร้างสรรค์ขึ้นหรือแลกเปลี่ยนมาเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง แต่มีอยู่ประเภทหนึ่งที่เป็นสมบัติของสาธารณะ ซึ่งทุกคนในสังคมสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเสมอภาคกัน ทั้งนี้ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นด้วยการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมนั้นก็ตาม จากลักษณะของสาธารณสมบัติดังกล่าวทำให้มีโอกาสที่จะเกิดการเอาเปรียบกันขึ้นได้ในสังคม เพราะต่างคนต่างก็เห็นว่า อย่างไรก็ตาม เสียตนเองก็จะได้รับประโยชน์จากสาธารณสมบัติที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะร่วมสร้างมันขึ้นมาหรือไม่ก็ตาม ปัญหาที่มีอยู่ว่า ถ้าหากแต่ละคนคิดเช่นนี้ สาธารณสมบัติที่ทุกคนต้องการก็จะไม่เกิดขึ้น

สาธารณสมบัติ (Public Goods)

คำว่า "สาธารณสมบัติ" ในที่นี้ หมายถึง "สิ่งที่ถ้าหากมีคนใดคนหนึ่ง ในสังคมได้รับประโยชน์จากสิ่งนี้ คนอื่น ๆ ในสังคมนั้นก็จะได้รับประโยชน์นั้นด้วย เช่นเดียวกัน" คำว่า "สังคม" ในข้อความนี้หมายถึง "กลุ่มคนที่มีประโยชน์ร่วมกันบางอย่าง"

จากความหมายของสาธารณสมบัติดังกล่าว เราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่เขาขายเป็นสาธารณสมบัติได้นั้นมีมากมายหลายระดับ ตั้งแต่สิ่งที่กระทบถึงคนทั้งโลกลงมาถึงคน 2 คน ทั้งที่มีการจัดสรรแล้ว และยังไม่มีการจัดสรร ลักษณะของสาธารณสมบัติก็อาจมีทั้งที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว เกิดขึ้นเป็นช่วง ๆ และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง บางสิ่งอาจต้องการคนเดียวทำ บางสิ่งต้องใช้หลายคน และบางสิ่งก็ต้องการคนร่วมทำมากเท่าที่จะมากได้ และในการกระทำนั้นก็อาจทำได้ด้วยเงินและทุน หรือทำได้ด้วยการลงแรง และมีหลายอย่างต้องการเพียงการงดเว้นที่จะทำอะไรบางอย่าง

เราสามารถนึกหาตัวอย่างของสิ่งเหล่านี้ได้ไม่ยากนักในโลก เช่น อากาศบริสุทธิ์, สันติภาพ, ความมั่นคงของชาติ, ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง, ศีลธรรมอันดีของประชาชน, ถนนและคลอง, ความสะอาด, ชื่อเสียงของพรรคการเมืองหรือครอบครัว, เหล่านี้ เป็นต้น

ความสำคัญของมโนทัศน์ "สาธารณสมบัติ" ในการใช้ทำความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมนั้นเห็นได้จากการมองว่า สังคมหรือองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมนั้นเกิดขึ้นเพื่อจัดการให้เกิดสาธารณสมบัติให้แก่คนในสังคมหรือองค์กรนั้น ๆ นั้นเอง เช่น องค์กรสหประชาชาติเกิดขึ้นเพื่อรักษาสันติภาพของโลก, รัฐบาลของแต่ละประเทศก็เกิดขึ้นเพื่อทำประโยชน์ให้แก่คนในประเทศ, สหภาพแรงงานก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน เพื่อคนงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสังคมหรือองค์กรต่าง ๆ จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้สาธารณสมบัติเกิดขึ้น ดำรงอยู่ หรือเพิ่มพูนมากขึ้นได้หรือไม่ และเนื่องจากสาธารณสมบัติของสังคมหนึ่งย่อมเกิดจากกำลังความสามารถของสมาชิกของสังคมนั้น ๆ เท่านั้น ยากที่จะได้มาจากทรัพยากรของสังคมอื่น ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสังคมหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะระดมทรัพยากรและความร่วมมือของสมาชิกเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของทุกคนนั้นเอง

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมก็สามารถเข้าใจได้ด้วยมโนทัศน์ "สาธารณสมบัติ" นี้ กล่าวคือเนื่องจากความหมายของสาธารณสมบัติไม่ได้บอกถึงที่มาของมัน เพียงแต่บอกว่าเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ทุกคนในสังคมจะได้รับอย่างเสมอภาคกันเท่านั้น ทำให้มีโอกาสเป็นไปได้ที่จะมีผู้ไม่ยอมร่วมมือสร้างสาธารณสมบัติอันนั้น ด้วยหวังว่าจะมีคนอื่น ๆ ร่วมกันทำจนสำเร็จได้ ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้ว อาจมองได้ว่า ก็คือการไม่ยอมร่วมมือกับผู้อื่นในการสร้างหรือดำรงรักษาสิ่งที่เป็นสาธารณสมบัตินี้ขึ้นเอง

การเอาเปรียบสาธารณะในบางลักษณะหรือการเอาเปรียบสาธารณชน (Free Rider)

"การเอาเปรียบสาธารณชน" ในที่นี้ หมายถึง "การที่คน ๆ หนึ่งได้รับประโยชน์จากสาธารณสมบัติโดยไม่ร่วมมือสร้างสาธารณสมบัติขึ้น" พฤติกรรมเช่นนี้เกิดขึ้นได้ เมื่อมีความพยายามสร้างสาธารณสมบัติบางอย่างด้วยการร่วมมือกันของคนในสังคม ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว แต่ก็มีหลายกรณีที่เกิดจากความไม่ใส่ใจในเรื่องเล็กน้อยที่อาจเป็นสาเหตุของความเสียหายที่ใหญ่โตได้ ตัวอย่างของการเอาเปรียบสาธารณชน เช่น การหลีกเลี่ยงภาษี แต่ก็รับบริการของรัฐที่เกิดจากภาษีของคนอื่น ๆ ในสังคม, การไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แต่ก็พอใจกับระบอบประชาธิปไตย, การทิ้งขยะไม่เลือกที่ในขณะที่พอใจกับความสะอาดของบ้านเมือง, การไม่ร่วมหยุดงานเมื่อสหภาพแรงงานนัดหยุดงาน แต่ก็ยินดีกับประโยชน์ที่ได้จากความสำเร็จของการนัดหยุดงาน, การเดินสัตว์สนามหญ้า ทั้ง ๆ ที่พอใจกับความสวยงามของสนามหญ้านั้น เป็นต้น

ปัญหาเรื่องการเอาเปรียบสาธารณะในบางลักษณะ (Free Rider Problem)

การมองปัญหาเรื่องการเอาเปรียบสาธารณชนนั้น มองได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเน้นความสนใจไปทางด้านใด เช่น

ก. ด้านสังคม ปัญหาเรื่องนี้ก็คือ ทำอย่างไรคนในสังคมจึงจะร่วมมือกันทำประโยชน์ให้กันส่วนรวม หากปล่อยให้มีการเอาเปรียบสังคมได้อย่างไม่มีขีดจำกัดแล้ว สังคมก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะทุกคนจะเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ทางแก้จากการมองแบบนี้ก็คือ การหากระบวนการทางสังคมที่จะมาเปลี่ยนธรรมชาติของคนจากลักษณะที่เห็นแก่ตัว ไปเป็นเห็นแก่สังคม หรือเห็นแก่ตัวอย่างมีเหตุผล หรืออื่น ๆ ที่จะแก้ปัญหาคารเอาเปรียบสาธารณชนนี้ได้

ข. ด้านการเมือง ปัญหานี้ถูกมองว่าเป็นอันตรายต่อการคงอยู่ของระบบการเมืองและองค์การปกครองต่าง ๆ หากขาดองค์กรและระบบต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว บ้านเมืองเป็นกลียุค ไม่มีชื่อมีแม่ เพราะทุกคนจะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวอย่างไม่คำนึงถึงความชอบธรรมของวิธีการที่ใช้ อาจมีการใช้ความรุนแรง เป็นต้น ทางแก้ปัญหาคารเอาเปรียบสาธารณชนจากการมองแบบนี้ จึงได้แก่การวางกฎระเบียบ และดำเนินการให้บ้านเมืองเป็นไปตามระเบียบนั้น

ค. ด้านเศรษฐศาสตร์ ปัญหานี้เข้าใจกันในแง่ของการทำอะไรจึงสามารถรู้ความต้องการที่แท้จริงของคนในสังคมที่มีต่อสาธารณสมบัติ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะทางเศรษฐศาสตร์มองว่า สาธารณสมบัติเกิดขึ้นได้จากการระดมทรัพยากรจากคนแต่ละคนในสังคม โดยมีหลักว่าใครต้องการมากก็ยอมยินดีที่จะจ่ายมาก เช่นเดียวกับการบริโภคสินค้าโดยทั่วไป แต่เนื่องจากสาธารณสมบัติมีลักษณะที่เกิดขึ้นแล้วจะเป็นประโยชน์กับทุกคน ไม่ว่าเขาจะร่วมสร้างหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่คนจะรายงานความต้องการของตนที่มีต่อสาธารณสมบัติต่ำกว่าความเป็นจริง เมื่อมีการสำรวจ ผลก็คือ สาธารณสมบัติมักจะเกิดได้น้อยกว่าที่ความต้องการกันจริง ๆ หรือไม่เกิดเลย ทางแก้ปัญหานี้ทางเศรษฐศาสตร์ก็คือ หาวิธีการที่จะรู้ความต้องการที่แท้จริง ดังกล่าว

ง. ด้านปรัชญา ปัญหาการเอาเปรียบสาธารณชนถูกมองว่า เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ พฤติกรรมดังกล่าวขัดแย้งกับหลักการของลัทธิไหนอย่างไรในจริยศาสตร์ จะแก้ได้อย่างไร นี่ทางหนึ่ง อีกทางหนึ่งคือสิ่งทีงานวิจัยนี้กำลังศึกษาอยู่ ปัญหานี้มีผู้กล่าวว่า เป็นเรื่องของมโนทัศน์ เรื่องความเป็นเหตุผล การเอาเปรียบสาธารณชนจะมีความเป็นเหตุผลหรือไม่อย่างไร เราจะได้ดูกัน

ต่อไป

ข้อถกเถียง (Argument) เกี่ยวกับการเอาเปรียบสาธารณะในบางลักษณะ

ในส่วนนี้จะ เป็นการนำเสนอข้อถกเถียงเกี่ยวกับการเอาเปรียบสาธารณะ โดยจะ คัดเลือกมาเฉพาะที่มีน้ำหนักชวนให้คิดว่า พฤติกรรมดังกล่าวมีความ เป็นเหตุผล หลังจากนั้น จะพิจารณาความเหมาะสมของข้อถกเถียงเหล่านั้น

ก. ทฤษฎีของแมน เคอร์ โอลสัน

ผลงานของโอลสัน ชื่อ The Logic of Collective Action (Olson 1965) ได้รับการยอมรับว่าเป็นผลงานคลาสสิก ที่มีอิทธิพลมากในเรื่องนี้ เขาเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการ ร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม โดยใช้นิพจน์ "สาธารณสมบัติ" มีใจความว่า "ถ้าหาก ว่าจำนวนคนในสังคมไม่น้อยจริงๆ หรือถ้าหากไม่มีการบังคับหรือใช้วิธีการอื่นใดที่จะทำให้คนใน สังคมทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว คนที่เห็นแก่ตัวและมีความ เป็นเหตุผลจะไม่ทำอะไร เพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมเลย" ¹(Olson 1965:2) ข้ออ้างที่สนับสนุนความคิดนี้ของเขามีอยู่ 2 ประการ เช่นเดียวกับผู้เสียภาษีให้กับรัฐ คือ "ความพยายามของเขาจะไม่มีผลอะไรที่สังเกตได้เลยต่อสภาพ ขององค์การของเขา และเขาจะได้รับประโยชน์จากฐานะที่ดีขึ้นขององค์การ ซึ่งเกิดจากการ ร่วมมือกันของคนอื่น ๆ ไม่ว่าเขาจะร่วมมือด้วยหรือไม่ก็ตาม" ²(Olson 1965:16)

ข้ออ้างประการที่สองของเขานั้น เราทราบมาแล้วว่าเป็นผลจากลักษณะของสาธารณ สมบัติ แต่ประการแรกนั้น ต้องการการอธิบายเพิ่มเติมอีกบ้าง ดังนี้

โอลสัน (Olson 1965:43-52) แบ่งกลุ่มสังคมออกเป็น 3 ขนาดตามลักษณะของการ สร้างสาธารณสมบัติ กล่าวคือ กลุ่มขนาดเล็ก ได้แก่ กลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนหรืออย่างน้อยบาง คน เห็นว่าผลตอบแทนที่จะได้จากสาธารณสมบัตินั้นมากพอที่ตนเองจะยินดีจ่ายค่าใช้จ่ายทั้งหมด เพื่อ สร้างสิ่งนั้นขึ้น ในกรณีที่น่าใจได้ว่า จะเกิดสาธารณสมบัติดังกล่าวได้ และโดยไม่ต้องมีการจัดตั้ง องค์การของกลุ่ม หรือการร่วมมือกันแต่อย่างใด

กลุ่มขนาดกลาง ได้แก่กลุ่มที่ไม่มีใครจะได้รับผลตอบแทนมากถึงขนาดที่จะยินดีทำแบบ สมาชิกของกลุ่มแรก และก็มีเพื่อนสมาชิกอยู่จำนวนไม่มากจนถึงกับว่า ใครร่วมมือหรือไม่ร่วมมือ ก็สังเกตไม่ได้ กลุ่มขนาดนี้ไม่แน่ว่าจะสามารถร่วมกันสร้างสาธารณสมบัติขึ้นมาได้หรือไม่ แต่ถ้า

หากจะสร้างได้ก็จะต้องมีการร่วมมือกัน หรือมีองค์กรขึ้นมาจัดการ

กลุ่มขนาดใหญ่ ได้แก่กลุ่มที่ในทางปฏิบัติแล้ว

หากใครคนใดคนหนึ่งช่วยสร้างหรือไม่ช่วยสร้างสาธารณสมบัติของกลุ่มแล้ว จะไม่มีใครเลย ที่ได้รับผลกระทบจนสังเกตเห็นได้ และดังนั้นย่อมไม่มีใครมีเหตุผลอะไรที่จะมีปฏิกิริยา ด้วยเหตุนี้คนแต่ละคนในกลุ่มขนาดใหญ่ตามนิยามนี้ จะไม่สามารถมีส่วนร่วมที่สังเกตเห็นได้เลยในการทำงานให้กับกลุ่ม และเนื่องจากจะไม่มีใครในกลุ่มมีปฏิกิริยาต่อเขาถ้าเขาไม่ร่วมมือด้วย เขาจึงไม่มีแรงจูงใจอะไรที่จะร่วมสร้างสาธารณสมบัติ³ (Olson 1965: 50)

จากการแบ่งกลุ่มสังคมออกเป็น 3 ขนาดข้างต้น โอลสัน ได้ยืนยันว่า มโนทัศน์ "กลุ่มขนาดใหญ่" ของคนไม่ได้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าสมาชิกของกลุ่ม เป็นผู้ที่มีความเห็นแก่ตัว พฤติกรรมที่เห็นแก่ตัว เพียงแต่สอดคล้องกับมโนทัศน์นี้ เท่านั้น "มโนทัศน์นี้เป็นจริงไม่ว่าพฤติกรรมของสมาชิกจะเป็นแบบเห็นแก่ตัวหรือไม่เห็นแก่ตัว ตราบใดที่เป็นพฤติกรรมที่เรียกได้ว่า 'มีความเป็นเหตุผล' . . . เขาจะไม่ยอมมีส่วนร่วมในการสร้างสาธารณสมบัติเลย เพราะส่วนร่วมของเขาจะไม่มีใครรับรู้ได้ (perceptible)" (Olson 1965: 64)

เขายกตัวอย่างว่า หากมีใครคิดจะช่วยแก้ปัญหามั่วด้วยการใช้ ถังวิดน้ำคนเดียวแล้ว คน ๆ นั้น อาจจะถูกหาว่าบ้าก็ได้ เพราะผลจากการกระทำของเขาจะไม่สามารถมองเห็นได้เลย ถึงแม้ว่าจะมีผลเกิดขึ้นบ้างก็ตาม

จากใจความของทฤษฎีของเขาที่อ้างถึง (ข้อความจากหน้า 2 ของเขา) ข้างต้นนั้น เราจะสังเกตเห็นได้ว่า เขากล่าวถึงสมาชิกของสังคมที่เห็นแก่ตัวและมีความเป็นเหตุผล เมื่อพิจารณาร่วมกับคำยืนยันเกี่ยวกับมโนทัศน์กลุ่มขนาดใหญ่ว่าไม่เกี่ยวกับความเห็นแก่ตัว เราย่อมสรุปได้ว่า ข้ออ้างที่เกี่ยวกับความหมายของสาธารณสมบัติที่เขาใช้นับสนุนทฤษฎีของเขานั้น คือข้อที่แสดงความเห็นแก่ตัวของสมาชิกในสังคมขนาดใหญ่ดังกล่าว

จากทั้งหมดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โอลสัน เชื่อว่า ในสังคมที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากจริง ๆ นั้น สมาชิกของสังคมนั้นจะไม่ร่วมมือกันเพื่อสร้างสาธารณสมบัติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1. อาศัยความหมายของสาธารณสมบัติ สมาชิกของสังคมที่เห็นแก่ตัวจะไม่

เข้าร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อสร้างสาธารณสมบัติ เพราะไม่ว่าเขาจะเข้าร่วมหรือไม่ก็ตาม เขาก็จะได้รับประโยชน์ เช่นเดียวกับผู้อื่น เมื่อสาธารณสมบัตินั้นเกิดขึ้น

2. อาศัยความหมายของกลุ่มขนาดใหญ่ สมาชิกของสังคมที่มีความเป็นเหตุผลจะไม่เข้าร่วมกับคนอื่น ๆ เพื่อสร้างสาธารณสมบัติ เพราะส่วนร่วมของ เขาจะไม่มีผลที่สังเกตได้ต่อสมาชิกคนอื่น ๆ อันอาจก่อให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นได้

เมื่อเป็นดังนี้เขาจึงสรุปว่า สาธารณสมบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้นั้น เกิดขึ้นจากร่วมมือกัน ด้วยสาเหตุอื่นที่ไม่ใช่ความต้องการที่จะสร้างสาธารณสมบัติในฐานะที่เป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม และยังมีสาธารณสมบัติอีกมากมายที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในกลุ่มใหญ่ ๆ หรือพูดให้ถูกต้องก็คือ ยังไม่เกิดกลุ่มคนที่มาจัดการกับสาธารณสมบัติอีกมากมายได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นต้องเกิดขึ้นจากคนกลุ่มใหญ่ ที่การรวมตัวไม่เกิดขึ้นนั้น เนื่องจากแต่ละคนในกลุ่ม เห็นว่า การร่วมมือของตนจะไม่ก่อให้เกิดผลที่รับรู้ได้เลยต่อสาธารณสมบัตินั้น หรือต่อคนใดคนหนึ่งในกลุ่มที่จะได้รับประโยชน์จากสาธารณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นเขาจึงเห็นว่า การเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างสิ่งนั้นขึ้นมา แม้ว่าจะจะเป็นประโยชน์กับตัวเองก็เป็นการกระทำที่ไร้ความเป็นเหตุผล นอกจากนั้นไม่ว่าเขาจะมีส่วนร่วมสร้างหรือไม่ เมื่อสิ่งนั้นเกิดขึ้น เขาก็จะได้รับประโยชน์ เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เพราะนี่เป็นสาธารณสมบัติ

ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องมีรัฐบาลที่จะมาจัดการบังคับให้พวกเราแต่ละคนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมที่มีเรารวมอยู่ด้วย รวมทั้งองค์กรขนาดเล็กกว่า และใหญ่กว่า รัฐบาลของประเทศที่เราาร่วมกันจัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่เช่นเดียวกัน นอกจากจะเกิดขึ้นด้วยการบังคับแล้ว สาธารณสมบัติยังเกิดขึ้นจากการที่ผู้ที่ร่วมสร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมาได้รับผลตอบแทนเป็นการส่วนตัว ซึ่งผู้ที่ไม่ร่วมมือจะไม่ได้ประโยชน์พิเศษอันนี้ ตัวอย่างของผลตอบแทนชนิดนี้ที่น่าสนใจก็คือ อิทธิพลของสังคมที่มีอยู่ทั้งในรูปของรางวัลและการลงโทษ ทั้งที่เป็นรูปของเงินทอง, ความรู้สึก, ศีลธรรม และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดสาธารณสมบัติต่าง ๆ ขึ้นได้ เพราะถูกใช้ให้เป็นผลตอบแทนพิเศษที่นอกเหนือจากประโยชน์ส่วนรวมจากสาธารณสมบัตินั้น ทั้งนี้เนื่องจากมีแต่คนที่เข้าร่วมมือในกิจการสาธารณะนั้น ๆ เท่านั้น ที่จะได้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ โอลสัน กล่าวว่า หากสิ่งเหล่านี้เป็นสาธารณสมบัติที่ทุกคนได้อย่างเสมอภาคกันไม่ว่าจะร่วมมือหรือไม่ก็ตามแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็จะพบกับปัญหาเดียวกับสาธารณสมบัติอื่น ๆ (Olson 1965; 61)

ข. ข้อถกเถียงของ Martin Hollis

ข้อถกเถียงของฮอลลิส (Hollis 1979) เป็นตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งของการอ้างเหตุผลเพื่อเอาเปรียบสาธารณชน

ข้อถกเถียงของเขามีดังนี้

ในเหตุการณ์ของความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นกับสังคมใหญ่ ๆ เราควรจะช่วยมือกับคนอื่น ๆ เพื่อประหยัดน้ำตามที่เจ้าหน้าที่ขอหรือไม่ ฮอลลิสเสนอข้อถกเถียงของผู้เอาเปรียบสาธารณชนคนหนึ่งว่า

ผมจะได้ประโยชน์ก็ต่อเมื่อคนอื่น ๆ อีกหนึ่งล้านคนร่วมประหยัดน้ำกับผมด้วย ถ้าพวกเขาไม่ประหยัดแล้ว การประหยัดของผมก็เป็นเรื่องสูญเปล่า แต่ถ้าพวกเขาประหยัดแล้ว การประหยัดของผมก็เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น ดังนั้นการประหยัดของผม ถ้าไม่เป็นเรื่องสูญเปล่า ก็ต้องเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็น เนื่องจากการประหยัดดังกล่าวของผมนำมาทำให้ผมเสียหายอยู่บ้าง ถึงแม้จะเล็กน้อยแค่ไหนก็ตาม การทำอย่างนั้นย่อมเป็นการไร้ความเป็นเหตุผล เจ้าหน้าที่ใช้เหตุผลผิดที่บอกว่า อะไรที่ทุกคนต้องการทำให้เกิดขึ้นอย่างมีความเป็นเหตุผล แต่ละคนก็มีความเป็นเหตุผลที่จะช่วยกันทำให้เกิดขึ้น"⁴ (Hollis 1979: 2)

ในอีกที่หนึ่งเขากล่าวถึงเรื่องการประหยัดพลังงานและการประหยัดน้ำว่า "ผู้บริโภคของสองอย่างนี้ สามารถจะใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้องว่า การประหยัดของเขาคนเดียวนั้น ถ้าไม่เป็นการสูญเปล่านั้นก็เป็นการไม่จำเป็น เมื่อเทียบกับปริมาณทั้งหมด และประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นนั้น ทุกคนก็จะได้รับเฉลี่ยกันไป ไม่ว่าเขาจะช่วยประหยัดหรือไม่ก็ตาม"⁵ (Hollis 1979: 4)

จากข้อความหลังที่เขาพูดถึงส่วนร่วมของคน ๆ หนึ่งเทียบกับทั้งหมดด้วย ทำให้เป็นไปได้ว่า เขากำลังอ้างถึง "ผลที่สังเกตไม่ได้" ในข้ออ้างที่ 2 ของโอลสัน เพราะสังคมที่กำลังพูดถึงอยู่มีสมาชิกถึง 1 ล้านคน แต่เขาก็ไม่ได้อ้างถึงประเด็นนี้ในที่อื่นอีก อย่างไรก็ตาม ฮอลลิสพูดถึงความ เป็นเหตุผลของความเห็นแก่ตัวว่า "เป็นการไร้ความเป็นเหตุผลที่เราจะทำอะไรเพื่อตัวเองในเมื่อมีคนอื่นจะทำการนั้นให้เรา" (Hollis 1979: 5)

ค. ข้อถกเถียงในงานของ Colin Strang

เมื่อปี ค.ศ. 1960 โคลิน สตราง เสนอข้อถกเถียงของผู้ที่เอาเปรียบสาธารณชนเอาไว้ ในบทสนทนาระหว่างคนที่ไม่ยอมเสียภาษีกับนักศีลธรรมที่เขาสมมติขึ้นนั้น เขาให้ผู้ที่หนีภาษีอ้างว่าเงิน 100 ปอนด์ของเขาไม่มีความหมายอะไรเลย หากจ่ายเป็นภาษี แต่เป็นจำนวนที่

มีความหมายมากสำหรับเขาในคนหนึ่ง ผู้หนีภาษีอ้างว่า

กรมสรรพากรจะไม่รู้สึกเสียดายเงิน 100 ปอนด์ของผมมากขึ้นเลย ในกรณีที่ทุกคนไม่ยอมจ่ายภาษี เมื่อเทียบกับการที่ผมคนเดียวทำเช่นนี้ เขาจะไม่เสียดายเงินภาษีของใครคนใดคนหนึ่งหรอก สิ่งที่เขาจะเสียดายคือจำนวนรวม 1,000,000,000 ปอนด์หรือมากกว่านั้น ถ้าทุกคนไม่จ่าย แต่นั่นไม่ใช่จำนวนที่ผม, คุณ, หรือใครคนใดคนหนึ่งหลีกเลี่ยงเลย ดังนั้นถึงแม้ว่าทุกคนจะหลีกเลี่ยงภาษี การที่ผมจะหลีกเลี่ยงก็ยังคงเป็นสิ่งที่จะต้อง และถ้าหากการหลีกเลี่ยงภาษีของผมถูกต้อง การหลีกเลี่ยงของทุกคนก็ย่อมถูกต้อง . . . ในทางตรงกันข้ามแต่ละคนกลับจะคิดว่า ถ้าเขาจ่ายภาษีส่วนของเขาแล้ว เขาก็จะเป็นคนเดียวเท่านั้นที่ทำแบบนั้น ซึ่งเท่ากับว่าเขาจะเสียเงิน 100 ปอนด์ของเขาไปโดยที่ไม่ได้อะไรดีขึ้นมาเลยสำหรับตัวเขาเองหรือคนอื่น ๆ⁶ (Strang 1960: 139)

ข้อถกเถียงของสตรางนี้แสดงถึงเหตุผลทั้ง 2 ข้อของโอลสันที่ใช้อ้างเพื่อสนับสนุนการเอาเปรียบสาธารณะชน คือทั้งที่เกี่ยวกับความเห็นแก่ตัวและการเป็นส่วนเล็กน้อย ที่ไม่มีความสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนทั้งหมด นอกจากนี้ เราจะเห็นลักษณะอีกอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน คือการยอมรับว่าไม่ว่าใครก็สามารถอ้างเหตุผลแบบนี้ได้

ง. ข้อถกเถียงของ Richard Tuck

ทัก (Tuck 1979) เสนอว่าปัญหาการเอาเปรียบสาธารณะชนสามารถมองได้อีกแบบหนึ่ง เขาเสนอว่าสารัตถะของปัญหานี้เกี่ยวข้องกับ Sorites Paradox ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนี้จริง ปัญหาการเอาเปรียบสาธารณะชนจะเกิดกับสังคมของผู้ที่ถือลัทธิทางจริยศาสตร์อย่างลัทธิประโยชน์นิยมด้วย เรื่องหนึ่งของ Sorites Paradox เป็นดังนี้

กองหิน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ ทั้งนี้เพราะหินก้อนเดียวไม่ใช่กองหินและการเอาหินก้อนหนึ่งเพิ่มเข้าไปในสิ่งที่ไม่ใช่กองหินย่อมไม่อาจทำให้กลายเป็นกองหินขึ้นมาได้ ดังนั้นกองหินจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ ในอีกทางหนึ่ง กองหิน เป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้ว ข้อถกเถียงคล้ายกันก็สามารถใช้บอกได้ว่า คนทุกคนหัวล้าน (หรือไม่ก็หัวไม่ล้าน)⁷ (Tuck 1979: 152)

เขาเสนอว่าเนื่องจากสาธารณสมบัติ เป็นสิ่งที่มีลักษณะไม่ชัดเจน ข้อถกเถียงเช่นเดียวกันนี้ จึงสามารถนำมาใช้อ้างเพื่อหลีกเลี่ยงการร่วมมือในการสร้างสาธารณสมบัติ

ผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนในกิจการที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันนั้น สามารถอ้างข้อถกเถียงขึ้นว่า เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าส่วนร่วมของเขาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการได้มาซึ่งผลที่ต้องการ

ดังนั้นย่อมมีความ เป็น เหตุผลกว่าที่ เขาจะ เอาทรัพยากรของเขาไปสร้างสิ่งที่จะมีประโยชน์ ได้อย่างชัดเจน และแน่นอนจะต้องมีขั้นหนึ่งที่มีคนอ้างหลักการเดียวกันนี้มากจนกระทั่ง เป็น สิ่งเหลวไหลที่จะมีใครคนใดคนหนึ่งเข้ามีส่วนร่วม⁸ (Tuck 1979: 153-154)

ข้อถกเถียงของทศกั๊วคันนี้ เป็นการอ้างคล้ายกับ เหตุผลข้อที่ 2 ของโอลสันซึ่ง เกี่ยวกับการที่ส่วนร่วมของคน ๆ หนึ่งในการสร้างสาธารณสมบัติให้กับคนกลุ่มใหญ่ เป็นส่วนที่เล็กน้อยจน รับรู้ไม่ได้ แต่ข้อถกเถียงของทศกั๊วมีผลมากกว่าคือ แสดงถึงความขัดแย้งในการใช้เหตุผลกับการ เกิดของสาธารณสมบัติ สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นคือ ความไม่ชัดเจนของสาธารณสมบัติ เขายกตัวอย่าง เรื่องการสร้างกองกำลังป้องกันภัยจากต่างชาติว่า เราไม่อาจทราบได้ว่าเมื่อใด จึงจะบรรลุถึงความปลอดภัยจากต่างชาติ ซึ่งเป็นงาน (function) ของกองกำลังดังกล่าว ด้วย เหตุนี้จึงเป็นช่องให้อ้างได้ว่าส่วนร่วมของใครจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่รับรู้ได้ต่อการทำงานของ กองกำลังดังกล่าวเลย ดังนั้น เขาจะมีความ เป็น เหตุผลมากกว่า ถ้าจะเอาส่วนร่วมของเขา นั้นไปทำอะไรที่จะมีผลชัดเจนกว่านี้ จะสังเกตได้ว่าแม้แต่ผู้ที่ไม่มีความ เห็นแก่ตัวอย่างพวกประโยชน์ นิยมก็อ้างเหตุผลข้อนี้ของโอลสันได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย